

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ
ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”
КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни
“ПЕРЕКЛАД ТА РЕДАГУВАННЯ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ”**

на тему: **ВИКОРИСТАННЯ КЛІШЕ У ДОКУМЕНТАХ ПІДМОВИ
ЮРИСПРИДЕНЦІЇ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ**

Студентки 4 курсу групи ЛА-з81
спеціальності 035 “Філологія”
Коломієць Валерії Олегівни
викладач Гавриленко В.М.

Кількість балів: _____ Оцінка _____

Члени комісії

(підпис)

(вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис)

(вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис)

(вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНИХ КЛІШЕ	6
1.1 Поняття кліше та їхня класифікація.....	6
1.2 Ознаки мовних кліше.....	15
1.3 Функції мовних кліше.....	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	24
РОЗДІЛ 2 ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНИХ КЛІШЕ В ПІДМОВІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	25
2.1 Особливості структури текстів підмови юриспруденції	25
2.2 Характеристика лексики підмови юриспруденції.....	28
2.3 Функції мовних кліше в текстах підмови юриспруденції	31
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	35
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ КЛІШЕ ПІДМОВИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЮ	36
3.1 Критерії добору та джерела текстового емпіричного мовного матеріалу.....	36
3.2 Особливості перекладу мовних кліше підмови юриспруденції	37
3.3 Кількісний аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація	41
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	41
ВИСНОВКИ	42
РЕЗЮМЕ	45
АБСТРАКТ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ ..	56
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	57
ДОДАТКИ А-3	58

ВСТУП

Курсову роботу присвячено комплексному вивченню перекладознавчого аспекту у використанні англомовних кліше в документах підмови юриспруденції.

Проблематика вживання мовних кліше в документах підмови юриспруденції цікавить багатьох вчених та посідає одне з провідних місць у перекладознавстві. Питання англомовних кліше й досі є актуальним. Теоретичною основою цього дослідження є наукові положення сформульовані такими зарубіжними дослідниками як: Ф. Байдер, Дж. Кресвелл, А. Хаберер, Е. Патрідж, Т. Веле, В.М. Бурунський, В.В, Гвоздев, І.Н. Загоруйко, С. Лещак, Р.В. Максакова, Г.А. Сосунова, В.В, Стрибижев та інші. Також ця тема глибоко досліджувалась багатьма українськими дослідниками, що вивчали перекладознавчий аспект використання мовних кліше, серед яких: Н.Ю. Вишневська, І.О. Дегтярьова, Л.В. Завгородня, Б. Нечипоренко, І. Сковронська, О.В. Шамрай, Н.В. Шарманова тощо.

Актуальність цієї роботи зумовлена недостатністю вивчення перекладу англомовних кліше, зокрема документах підмови юриспруденції.

Метою роботи є дослідження перекладознавчого аспекту у використанні кліше в документах підмови юриспруденції.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких конкретних завдань:

- 1) розглянути поняття мовного кліше та провести його класифікацію;
- 2) визначити ознаки мовних кліше;
- 3) виявити функції мовних кліше;
- 4) розглянути особливості структури текстів підмови юриспруденції;
- 5) провести характеристику лексики підмови юриспруденції;
- 6) виокремити функції мовних кліше в текстах підмови юриспруденції;
- 7) визначити критерії добору та описати джерела текстового емпіричного мовного матеріалу;

- 8) дослідити особливості перекладу мовних кліше підмови юриспруденції
- 9) здійснити кількісний аналіз результатів дослідження та провести їх інтерпретацію.

Об'єктом цього дослідження є лексичні особливості підмови юриспруденції.

Предмет дослідження – перекладознавчий аспект використання кліше у документах підмови юриспруденції.

Матеріалом дослідження слугували англomовні приклади документів та статті на юридичну тематику. Загалом проаналізовано особливості перекладу 202 кліше у документах підмови юриспруденції. Приклади відібрано методом суцільної вибірки із текстів 89 статей.

В нашому дослідженні були застосовані такі **методи**: загальні – індукція та дедукція, аналіз та синтез, порівняння. Для виявлення кліше в англomовних документах підмови юриспруденції застосовувався прийом тематичних груп. При аналізі особливостей перекладу англomовних кліше українською було застосовано зіставний метод. Отримані кількісні дані оброблено за допомогою статистичного методу.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть поглибити знання щодо особливостей використання мовних кліше у підмові юриспруденції, розділ 2 дослідження може бути використаний на курсах з перекладознавства та англійської мови для юристів, а результати та висновки роботи можуть слугувати предметом для подальших досліджень використання мовних кліше у документах підмови юриспруденції.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов (Київ, 2022)».

Публікації. Підготовлені тези «Мовні кліше та суміжні явища» внесено до збірника тез «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов (Секція 1)».

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (54 позиції, з яких 12 іноземними мовами), списку скорочень назв лексикографічних джерел (2 позиції), списку скорочень джерел ілюстративного матеріалу (4 позиції). Загальний обсяг курсової – 67 сторінок, обсяг основного тексту – 42 сторінки). Для ілюстрації положень роботи з текстом, наведено таблицю з 202 позицій та кругові діаграми, що знаходиться в додатках.

РОЗДІЛ 1

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНИХ КЛІШЕ

Цей розділ присвячено розгляду різних аспектів поняття мовного кліше, джерел їхнього походження та підходів до їхньої класифікації. Також було виділено ознаки мовних кліше, їх відмінності від суміжних явищ. Насамкінець, виділено функції мовних кліше відповідно до окремих дискурсів.

1.1 Поняття кліше та їхня класифікація

Дослідники мовних кліше розглядають різні аспекти цього мовного знака. Зокрема, на основі фактичного матеріалу англійської мови, науковці висвітлюють різні теорії виникнення та дефініції кліше (А. Хаберер, Т. Веле), особливості його функціонування (F. Baider), здійснюють комплексне вивчення цього лінгвістичного явища, а також подають класифікації мовних кліше за різними ознаками – етимолого-генетичними та функціонально-тематичними (В. Стрибижев), семантичними та структурними особливостями (В. Бурунський) [15, с. 23].

В своїх дослідженнях, проведених на матеріалах українською мовою, вітчизняні науковці порушують такі питання: еволюція тлумачення самого терміна мовне кліше (Н. Вишневська, Н. Шарманова), його функції (І. Дегтярьова, І. Серебрянська, О. Шамрай) та їхні основні класифікації (В. Янчевська) [13, с. 123].

Сучасні науковці розглядають поняття кліше у різних площинах: лексичній, граматичній та фразеологічній. Кожен із підходів до термінологічної бази явища спирається на різні критерії дослідження, до яких належать виникнення і вживання кліше в певних мовних ситуаціях (а отже, і їхня належність до певного дискурсу), функціонування і значення кліше, стереотипність і здатність до номінації та частотність їх відтворюваності [40, с. 513].

Обґрунтовуючи належність до *лексичної підсистеми мовної системи* досліджуваних одиниць, І. Серебрянська, І. Сковронська, Р. Гаріпов, Т. Веле при з'ясуванні дефініції кліше враховують критерій виникнення цього явища та його значення в процесі використання. Так, за твердженням Т. Веле [45, с. 23], критерій процесу виникнення має три домінуючі підстави. Перша заснована на думці, де в межах мовознавства можна виокремити явище мовної павутини (Linguistic Web), що стала середовищем для всіх мовних кліше і простором, у якому оратори протягом спілкування в різних мовних ситуаціях можуть змінювати мовні кліше з метою задоволення власних потреб. На просторах Інтернету ці варіації набувають швидкого розвитку, що зі свого боку сприяє виникненню нових стереотипів, які вербально закріплюються мовним кліше [53, с. 3]. Схоже явище інші вчені називають лінгвістичною базою (Corpus linguistics), що становить підвалину для аналізу мовних одиниць, які є прикладами з «реального життя» та відокремлені в процесі мовлення [47, с. 21].

Саме цей підхід і було взято за основу дослідження мовних кліше Р. Гаріповим, який зазначає, що досліджувана одиниця – це «слово або комбінація слів, які стали широкоживаними в мові, наприклад *a kernel of truth* «зерно правди», *to speak the truth* «чесно кажучи» [52, с. 65]. Таке джерело виникнення кліше має право на існування, оскільки, стандартизація мовленнєвого процесу відбувається за допомогою технічного фіксування певних явищ, що потім виходять за межі використання кліше в усному спілкуванні.

Згідно положень, викладених в праці Т. Веле, кліше може з'явитися в результаті закріплення його у свідомості носіїв мови імен видатних осіб, чий уподобання або здібності зафіксувалися в популярній культурі та ввійшли до мовної павутини у вигляді кліше. Наприклад, ім'я *Chuck Norris* може використовуватися на позначення будь-якої людини, що виділяється простою та непохитною поведінкою; *Benedict Arnold* вживається для позначення людини, яка є зрадливою або дуже непостійною стосовно того, який бік підтримати [53, с. 4]. Це твердження варто взяти до уваги, оскільки воно торкається

взаємозв'язку між когнітивними процесами у свідомості комунікантів та змін лексичного складу певної мови. Так, серед відомих прикладів сформованих патернів, які прямо асоціюються з окремими особистостями, є *Don Juan* – людина, яка знаходиться в пошуку насолоди і почуттів, *Alain Delon* – ім'я, що стало синонімом чоловічої краси.

Уся система понять, якою володіє сучасна людина, базується, на думку С. Лещак, на системі назв, що притаманні мові загалом. Відтворювані мовні знаки поділяються незалежно від їхнього формально-граматичного статусу (слово, клішоване словосполучення) на лексичні мовні номінанти (слова) і синтаксичні (словосполучення). З іншого боку, синтаксичні номінанти розглядають окремо від мовних синтаксичних домінантів (які є надслівними клішованими мовними знаками), тоді як серед синтаксичних номінантів виокремлюються власне мовні аналітичні номінанти й клішовані словосполучення, тобто кліше (*teddy bear* «плюшевий ведмедик»; *sure thing* «надійна справа»; *sports club* «спортивний клуб»; *remote controller* «пульт дистанційного керування») і мовні предикативні знаки (паремії, афоризми, крилаті вислови, відтворювані клішовані необразні пропозиції) [21, с. 34].

Третє джерело виникнення мовних кліше базується на засадах перекладознавства, де досліджується проблема перекладу мовних кліше. Тут наголошується на тому, що цю лінгвістичну реалію слід відокремлювати від схожого з нею явища «штамп» саме на основі походження. І. Серебрянська стверджує, що мовні штампи – це стерті та колись використовувані образні вислови [28, с. 166]. Натомість вони є і засобом вербалізації понять та уявлень із закріпленою структурною схемою (наприклад: *Allow me...* «Дозвольте мені...»; *Excuse me to...* «Пробачте мені...»; *Remember me to...* «Нагадайте мені...»). Слід зазначити, що використання клішованих композицій у неприйнятних мовленнєвих ситуаціях та їхнє багаторазове повторення призводить до втрати ними безпосередньої функції конструкта процесу мовлення та перетворення їх на штампи.

Отже, доцільним є врахування кожної з названих вище теорій про джерела виникнення мовних кліше, оскільки всі вони стосуються закріплення у свідомості носія певної мови конкретних уявлень, що знаходять своє відображення в процесі спілкування. Ці думки підтверджують закладену у визначення мовних кліше особливість їх відтворення та розпізнавання серед носіїв окремої мовної картини світу. В нашій роботі ми робимо наголос на теорії Т. Веле та Р. Гаріпова, оскільки вважаємо, що виникнення мовних кліше з широкоживаних слів або фраз є найбільш логічно обґрунтованих.

Спроби класифікувати кліше робилися неодноразово і здебільшого зводилися до звичайного групування мовних кліше за ознаками їх походження, функціонального призначення, використання у певних дискурсах тощо, що обслуговують подібні мовні ситуації в певних дискурсах [53; 33; 29].

Важливим чинником у дослідженні будь-якого лінгвістичного явища є джерело його виникнення. Етимолого-генетична класифікація, що розроблена Е. Партріджем, спирається на поширене в зарубіжному мовознавстві розуміння поняття «кліше», що у вітчизняній лінгвістиці більшою мірою відповідає поняттю «фразеологізм» [49, с. 5]. Так науковець до основних джерел виникнення клішованих одиниць відносить:

а) надактивно вживані звороти (*far and wide* «скрізь і всюди»; *in my opinion* «на мій погляд»; *Who knows?* «Хто знає?»);

б) метафори, що втратили мотивацію (*Don't waste my time!* «Не марнуй мій час!» [48, с. 28]; *You're running out of time!* «Твій час добігає кінця!» [48, с. 29]; *She'll rise to the top!* «Вона досягне неймовірних висот!» [48, с. 39]);

в) формули, які перетворилися на звичайні повторювані при кожному мовленнєвому акті (*far be it from me* «ні за що»; *it depends on...* «усе залежить від...»; *No way!* «Та ну!»);

г) прізвиська, що втратили свою оригінальність і важливість (*The Iron Lady* «Залізна леді»);

д) цитати (*Be yourself; everyone else is already taken* «Будь собою, інші ролі вже зайняті»; *Be the change that you wish to see in the world* «Будь зміною, яку ти хочеш побачити у світі»);

е) запозичення (*bête noire* «злий геній»; *bonjour* «добрий день»; *bon aqua* «жива вода»).

При вивченні мови, така класифікація себе виправдовує, проте для об'єктивного наукового дослідження мовних кліше в цій класифікації бракує готових стереотипних формул вираження, що не обмежуються класом ідіом, у яких функції інші, ніж у виділених мовних кліше. Не визначено також лінію розмежування першого і третього класів типології [49, с. 32].

В. Стрибижев та Дж. Кресвелл продовжили традицію англійської теорії кліше, однак внесли зміни до існуючої типології, виділивши певні класи кліше, які можуть реалізувати метакомунікативну функцію та відрізняються від ідіом:

а) кліше-заповнювачі – фрази, які використовуються в повсякденному мовленні;

б) «модні» кліше – різновид кліше, що неочікувано з'являються в мові й після швидкого поширення втрачають свою оригінальність;

в) цитації.

Зміна акценту при вивченні мовних кліше й появи їх у діалогах і повсякденних комунікативних ситуаціях [33, с. 46] знайшла своє відображення у класифікації за критерієм походження:

а) давні, загальновідомі фразеологізми, приказки, крилаті слова, семантика яких на синхронічному рівні непрозора, але історично обґрунтована й реконструйована лінгвістами в науково-популярних виданнях (*Call me cousin but cousin me not* «Горщиком назви, а в піч не клади»; *Diamond cut diamond* «Наскочила коса на камінь»);

б) невідомого або авторського походження фразеологізмів сучасності, які можуть бути використані як мовні звороти і крилаті фрази із кінофільмів, так і

поширені клішовані вислови (*Hail Columbia* «Чорт забирай»; *Huckleberry to a persimmon* «Ніщо в порівнянні»);

в) нелітературні повсякденні фрази, які не є яскравими показниками соціального статусу мовця (*God's ape* «дурень від народження»; *God pickle my soul in hell, if...* «побий мене лиха година, якщо...»);

г) «радянізми», тобто звороти й конструкції, що міцно вкорінилися у свідомість комунікантів саме з епохою Радянського Союзу та сприймаються ними як дратівливі елементи жарту, а не нейтральні лінгвістичні одиниці комунікації (*Вперед к победе коммунизма стройными рядами!* «Вперед до перемоги комунізму щільними рядами!»);

д) мовні кліше пострадянської доби, які знаходяться в активній стадії впровадження в побутове спілкування (*ближнее зарубежье* «ближнє зарубіжжя»; *лица кавказской национальности* «особи кавказької національності»; *Red Army* «Червона армія») [27, с. 96]. Зазначимо також, що ця класифікація не є універсальною, оскільки останні два класи мовних кліше за критерієм походження, можуть бути імплементовані у вивчення кліше серед носіїв споріднених мовних картин світу (наприклад, української, російської, білоруської тощо).

Проаналізований матеріал дозволяє визначити наступні способи виникнення клішованих одиниць:

1) надмірне вживання в мовленні ідіом (*at sixes and sevens* «у сум'ятті»; *much of a muchness* «майже одне й те ж»; *to be at odds* «бути у сварці»; *happy hour* «обідня година»; *dead end* «глухий кут»);

2) нейтралізація денотативного значення, що спричинює виникнення політичних, економічних, журналістських, літературних кліше (*add insult to injury* «виносити нові звинувачення», *ancestral acres* «спадкові землі», *a far-reaching policy* «далекосяжна політика»);

3) часте вживання мовцями цитат, зазвичай узятих з Біблії або літератури (*Their name is Legion* «*І ім ім'я – Леґіон*»; *to be or not to be, that is the question* «*бути чи не бути, ось у чому питання*»);

4) сучасні кліше-філери, які перейшли в статус кліше з повсякденної розмовної мови, сленгового або жаргонного рівня, що в процесі комунікації втратили негативні конотації та стали легко впізнаваними всіма носіями мови (*Cheer up!* «*Не сумуй!*»; *Cheese it!* «*Стережись!*»; *Come back to earth* «*Прийми до тями*»; *Love is patient, love is kind* «*Любов терпляча, любов добра*»).

Така типологія дає підстави кваліфікувати мовні кліше як повноцінну самостійну лінгвістичну одиницю, яка має свої особливості входження до повсякденного користування, у зв'язку з чим стає легко впізнаваною та зрозумілою для носіїв певної мови.

Стилістична класифікація є більш повною в порівнянні з генетично-етимологічною, оскільки в її основу покладено значно ширший спектр дослідження мовних кліше. Відповідно до цього критерію Н. Скрипичникова, аналізуючи явище стійких словесних комплексів, до яких належать мовні кліше, виділяє в їх межах чотири групи: фольклорні, літературно-художні, розмовно-ужиткові та науково-професійні кліше [30, с. 60]. Вони відповідають основним формам суспільної свідомості та взаємодії людей: мистецтво (усна народна і професійна літературно-художня творчість) та повсякденні стосунки й наука.

Так В. Стрибижев за стилістичною особливістю виділяє два прояви використання мовних кліше: діалогічне (чергування реплік, що виникає в результаті обміну висловлювання декількома учасниками мовленнєвого акту) та монологічне мовлення (структурно-цілісний мовленнєвий ланцюг, що передбачає односпрямоване безперервне говоріння, з одного боку, й односпрямоване сприйняття з іншого) [33, с. 109]. Отже, можемо зробити висновок, що його класифікація є обмеженою за своїм спрямуванням на дослідження лише реального мовленнєвого спілкування.

Найбільш вдалою є класифікація, запропонована С. Лещак та Н. Муравйовою:

1) загальноживані (побутові кліше), до яких належать усі прагматичні види одиниць, а також власне номени, що слугують засобом автоматизації і спрощення процесу комунікації (*to brush one's teeth* «чистити зуби»; *tooth-brush* «зубна щітка»; *to go to school* «ходити до школи»; *household chores* «домашні турботи»; *to do the washing-up* «мити посуд»);

2) кліше-культурні знаки, що є вагомими продуктами чітко спрямованої людської діяльності, які функціонують на певних рівнях культурної поведінки людини і є значущими в певній культурі (*Keep away from me!* «Тримайся подалі від мене!»; *For shame* «Тьху, тьху, тьху!»; *Good luck!* «Ні пуху, ні пера!»);

3) ділові кліше, які у відповідній сфері стають основою стандартизації мови, що викликано необхідністю повного взаєморозуміння та узгодженості виробничої й ділової комунікації (*to call to account (for)* «притягнути до відповідальності»; *officer of the court* «судовий виконавець»; *to raise a question* «порушити питання»);

4) наукові кліше, які характеризуються абстрактністю, термінологічністю й інтернаціональністю (*to perform an experiment* «провести експеримент»; *to develop a theory* «розробляти теорію»);

5) публіцистичні кліше, які вживаються в публіцистичному дискурсі, що базуються на емоційно-оцінних відносинах між членами суспільства загалом або ж між окремими соціальними групами зокрема, що суттєво відрізняє саме цей дискурс від «раціональних» сфер діяльності (наукової та офіційно-ділової) насамперед установкою на різноманіття й новизну висловлювання (*genuine democracy* «справжня демократія»; *well-deserved rest* «заслужений відпочинок»; *national interests* «національні інтереси»; *national safety* «національна безпека»);

б) художні кліше, що широко використовуються в певних стилях і жанрах, «бродячих» сюжетах і образах-символах, а також застосовуються як ремінісценції та алюзії (*in a burst of joy* «у пориві радості»; *to be bored to death*

«*помирати від нудьги*»; *the love as long as one shall live* «кохання до смерті»; *slender waist* «тонкий стан»; *regular features* «суворі риси обличчя»). Тобто стилістична класифікація мовних кліше повинна охоплювати всі сфери мовної діяльності (наукову, художню та суспільну).

За семантичними ознаками класифікація мовних кліше дещо ширша, оскільки значення мовних кліше є досить різномірним через використання їх у різних мовних ситуаціях. На думку С. Лещак, теоретичними проблемами в питанні семантики мовних кліше є ступінь покриття всього семантичного простору за допомогою кліше, характер їхньої внутрішньої побудови, та ступінь семантичної синтетичності їх значень, оскільки питання є занадто всеохоплюючим, і створює труднощі у виокремленні власне мовних кліше від інших суміжних мовних явищ [21, с. 8].

Визначення спільних семантичних ознак та аналіз праць, присвячених дослідженню класифікації кліше за цим критерієм (С. Лещак, Р. Максакова, Г. Сосунова), дозволили виділити кілька різних сфер, на рівні яких проявляється семантика: суспільну, сімейно-побутову, освітню, професійну, тощо. У працях дослідників усі ці сфери розглядаються більш детально. Так, наприклад, у межах професійної сфери використання мовних кліше виокремлено низку мікросфер таких як: загальнодержавна, регіональна, місцева, навчально-виробнича, економічна, робоча, торговельна, канцелярсько-ділова, інтелектуально-аксіологічна та медична. До суспільної сфери відносять соціально-культурну, ритуальну, соціально-політичну. В. Бурунський [6, с. 7], О. Шамрай, В. Янчевська [41, с. 179]

У підмові юриспруденції клішованими вважаються стійкі одиниці юридичної специфіки, що є невід'ємними елементами нормативних та процесуальних актів, які сприяють однозначному та лаконічному висловленню думки. До таких мовних кліше відносять:

– лексичні стандарти, складні терміни: *опис майна, очна ставка, кримінальна справа, обвинувальний висновок, попереднє розслідування* тощо;

- фіксовані іменні побудови: *за участю, на підставі викладеного, з дотриманням вимог* тощо;
- стійкі предикативні одиниці: *у результаті розслідування встановлено, висунути обвинувачення, досліджувати докази, завдати шкоди, відбувати покарання* тощо;
- синтаксичні дієслівно-іменні конструкції: *поставити на облік, визнати потерпілим, керуючись статтею, перебувати під вартою, порушити кримінальну справу, передати на поруки, кваліфікувати за статтею* тощо. [2, с. 32].

1.2 Ознаки мовних кліше

Особливістю мовних кліше є їхня номінативність, яка впливає з того факту, що до одиниць мовних кліше належать не лише фрази комунікативного плану, але й словосполучення номінативного спрямування. Кількаслівні кліше на кшталт (*oh well* «що ж», *to say more* «до того ж», *you don't say* «та невже») є прикладом непропозиційного (несентенційного) типу мови, який відображає механізми «малого синтаксису», включаючи до свого складу вставні конструкції [19, с. 152]. Фактично номінативна властивість пов'язана з пізнавальною функцією, оскільки назва складає невід'ємну частину процесу пізнання. Людина, узагальнюючи масу конкретних явищ, відокремлюючи випадкові та виділяючи сутнісні ознаки, відчуває потребу закріпити отримане знання в слові, унаслідок чого з'являється назва.

Доцільно навести приклади мовних кліше-номінантів, які в процесі використання втратили необхідність переосмислення та використовуються не для того, щоб висловити ставлення журналіста до висвітлюваних фактів, а для уникнення повторення слів і кліше (*black gold* «чорне золото» замість *naphtha*, *oil* «нафта»; *cast-iron discipline* «залізна дисципліна» замість *exact discipline* «жорстка дисципліна»; *proprietor of White House* «господар Білого дому» замість *President of the United States* «президент США»).

Другий критерій виділення мовних кліше ґрунтується на функціональному призначенні одиниці та доцільності її використання в процесі мовлення. І. Сковронська наголошує на розбіжності термінів «мовне кліше» та «штамп» і стверджує, що, незважаючи на негативні ознаки, характерні для обох понять, використання клішованих одиниць може бути певною мірою виправдане, у той час як вживання штампів недоцільне. На думку дослідниці, «кожна мова має свою базу штампових виразів, що загалом знижує емоційно-експресивний вплив на читача...» [29, с. 154].

Так І. Серебрянська надає поняттю «штамп» певного негативного відтінку, тоді як термін «кліше» є більш позитивно маркованим. У цьому аспекті мовні штампи окреслюються як стерті, колись образні неточні вислови, зайві слова, стилістично невмотивовані повтори, які створюють негативний стилістико-смісловий ефект: *більша половина* (правильно – *більша частина*); *у березні місяці* (*березень і є місяцем*); *живопліт із кущів* (*живопліт і є кущем*). У свою чергу, мовні кліше полегшують процес спілкування, економлять зусилля і час як для того, хто говорить (пише), так і для того, хто слухає (читає) (*сфера обслуговування; підтримання дипломатичних відносин; одержання інформації; as far as I know «наскільки я знаю»; if it's not too much trouble «якщо це не обтяжливо»; as you know «наскільки ви знаєте»*) [28, с. 43]. Розмежування понять «штамп» та «кліше» є доцільним у наукових розвідках. Варто наголосити на положенні про неточність штампованих фраз, які подекуди можуть плутатися з явищем «кальки», що асоціюється з неволодінням комунікантом лексичним матеріалом певної мови.

У плані належності до фразеології, мовні кліше досліджували В. Бурунський, С. Лещак, Г. Сосунова, Н. Шарманова. Здебільшого науковці відокремлюють кліше від фразеологізмів і виділяють їх в окремий клас лексико-фразеологічних одиниць, обираючи критерії частотності відтворюваності в мовленні [6; 7], появи їх у конкретних умовах мовленнєвого акту та у стереотипних ситуаціях-контекстах [14; 21]. Г. Сосунова наголошує на реалізації

семантики кліше виключно в реальному контексті, який на її думку, залежить від «вибору того чи іншого слова або вислову, зумовленого спрямуванням на певний комунікативний ефект» [31, с. 96]. Наприклад, «прошу», «наказую», «дякую за відповідь», «дякую за розуміння» тощо. Це підтверджується наданням мовним кліше ознак вільного словосполучення (іменниково-прийменникові, дієслівно-іменникові) та необразним характером названих одиниць, яким не завжди притаманне переосмислене значення [21; 35].

В. Гвоздєв переконаний, що така інтерпретація клішованих одиниць послаблює їхні синтагматичні зв'язки з іншими висловлюваннями [9, с. 17], а М. Шанський наголошує, що віднесення певних словосполучень до фразеологічних чи, навпаки, відмежування їх, зумовлюється не їхньою номінативністю, а відтворюваністю в пам'яті або виникненням їх у процесі спілкування [38, с. 4]. Прикладом може бути така низка постійно відтворюваних фразеологічних одиниць (*to get some shut-eye* «*ніти на бокову*»; *achille's heel* «*ахіллесова п'ята*»; *to have not a penny to one's name* «*не мати ні копійки за душею*»; *in safe hands* «*у надійних руках*»).

На відміну від стилістичного підходу, де за основу береться ситуативна знаковість і стандартизованість мовних одиниць, при фразеологічному – головний акцент робиться на фіксованій для кожного мовного кліше статусній ролі і відсутності необхідності постійного переосмислення кожного члена конструкта для знаходження значення цілої одиниці цитування.

Частина мовних кліше характеризується емотивним і оцінним значеннями, певним переосмисленням компонентів, що підтверджено низкою досліджень у яких клішовані одиниці розглядаються в площині фразеології (В. Бурунський, М. Шанський, Е. Партрідж). Так вчені визначають особливості змінних словосполучень, фразеологічних єдностей та єдиних висловлювань, а також аналізують функціонування лексико-фразеологічних одиниць (*correspondence course* «*заочне навчання*»; *unrestrained habitual drunkenness* «*безпробудне пияцтво*»; *to sting to the quick* «*зачинати за живе*»). Названі приклади

характеризуються додатковим оцінним значенням, що доповнюють семантику кожного зі слів-складників. До цієї ж групи відфразеологічних одиниць з емотивним значенням також належать приказки та прислів'я (*All that glitters is not gold* «Не все те золото, що блищить»; *As ugly as sin* «Жахливий як гріх»; *Better late than never* «Краще пізно, ніж ніколи»; *Easier said than done* «Легше сказати, ніж зробити»).

Наголосимо, що різноманітні висловлювання такого характеру, які постійно відтворюються як цілісні конструкти, виступають одиницями мови та розглядаються як елементи граматики [49, с. 2]. Слід звернути увагу й на те, що відомі складні утворення, які трапляються в мовленні і за будовою подібні на словосполучення (*to be at home in* «почувати себе впевнено»; *a note of interrogation* «знак запитання»), відрізняються від них тим, що не придумуються в процесі мовлення, а відтворюються в готовому вигляді, а тому кваліфікуються як мовні клішовані.

Сталість структури є важливою особливістю мовних кліше, яким притаманна можлива формозміна. Що стосується структури та структурних особливостей мовних кліше, то склад англійсько- й україномовних кліше варіюється та досліджується науковцями (В. Бурунський, Л. Завгородня, С. Лещак) у різних аспектах мови. Структурні типи кліше номінативного характеру відповідають моделям стійких словосполучень нефразеологічного плану. За семантичними ознаками кліше різноманітні, що залежить від структурних елементів клішованої одиниці. Серед англійських кліше переважають сполучення з будовою простого речення та дієслівного словосполучення (*Take my advice!* «Прислухайся до моєї поради!»; *That does not concern me* «Це мене не стосується»; *There was nothing you could do about it* «Нічого не можна було зробити»; *This is my treat* «Я пригощаю»), що зумовлено функціональним призначенням кліше, які в стислій та лаконічній формі описують певну подію чи ситуацію.

Конструкції на кшталт *there is no denying the truth* «що правда, то правда»; *better luck next time* «наступного разу пощастить»; *as far as i know* «наскільки я знаю»; *as you say* «як скажеш»; *no questions about it* «нема питань стосовно цього» є готовими схемами, у яких не змінюються граматичні форми слів та їх розташування. Ці моделі наповнюються в процесі мовлення конкретним лексичним матеріалом, якому властива ознака валентності (або сполучуваності в контексті).

Із питанням граматичного начала мовних кліше пов'язана і їх валентність. Проблематиці валентності присвячено праці Й. Андерша, К. Городенської, Н. Іваницької, яка є однією з центральних у сучасних лінгвістичних дослідженнях. На думку Л. Галії, валентність є потенціалом семантико-синтаксичної сполучуваності лексичних одиниць (усіх компонентів мовних кліше) та виявом системно-мовної синтагматики. Валентність мовних кліше за словами М. Степанової трактується як здатність вступати у взаємні зв'язки на рівні лексем [32, с. 145] (*could you allow me... та could you please allow me* «не могли б ви мені дозволити = чи не могли б ви мені, будь ласка, дозволити»; *I would be grateful + could you let me know when = I would be grateful if you could let me know when...* «я був би вдячний + могли б ви повідомити мене, коли = я був би вдячний, якби ви могли повідомити мене, коли...») і на рівні сем (*This is it! = This isn't it!* «Це те, що треба! = Це не годиться!»).

1.3 Функції мовних кліше

Дослідники групують мовні кліше за їх функціонуванням беручи за основу інтенціональний підхід і розглядаючи окремі дискурси.

У медичному дискурсі функціонують:

- 1) кліше-контакти (*How do you do!* «Вітаю!»; *Do sit down!* «Сідайте!»);
- 2) кліше-запитання (*What's worrying you?* «Що Вас турбує?»; *What brings you here?* «Що Вас привело до мене?»);
- 3) кліше-імперативи (*Keep breathing!* «Дихайте!»);

4) кліше-установки (*Keep to one's bed!* «Дотримуйтеся постільного режиму!»);

5) кліше-констатації (*The treatment is quite indispensable!* «Вам необхідне термінове лікування!»)» [37, с. 78].

У безпосередніх побутових ситуаціях використовують такі різновиди прагматичних кліше:

1) ритуальні кліше – звертання (*Ladies and gentlemen!* «Леді й джентльмени!»); *All those present!* «Усі присутні!»), вітання (*Many happy returns of the day!* «Бажаю багато років життя!»), прощання (*Good-bye!* «До побачення»); *So long!* «Прощавай!»);

2) неритуальні кліше – привернення уваги *Excuse me!* «Прошу вибачення!»);

3) спонукальні кліше – прохання, запрошення (*What about you?* «А як щодо тебе?»), поради (*How about...* «Як щодо...»; *Will that suit you?* «Це Вам підходить?»);

4) кліше оцінки: схвалення / несхвалення (*without fail* «не прогадаєш»; *nothing doing* «нічого не поробиш»);

5) кліше співпереживання – побажання (*All the best!* «Усього найкращого!»), розради (*Keep up your spirits!* «Тримайтесь!»);

6) кліше подяки (*May god speed you!* «Дай Боже здоров'я!»); *Thank you ever so much!* «Дуже Вам дякую!»); *A thousand thanks* «Тисячі подяк»);

7) кліше вибачення (*I beg your pardon* «Прошу вибачення»; *Forgive me* «Пробачте мені»);

8) кліше згоди / незгоди (*I fully agree* «Повністю згодний»; *Settled!* «Домовилися!»); *You've got a point, but...* «Ти маєш рацію, але...»);

9) кліше-знайомства (*Meet my friend, mr M.* «Познайомся з моїм другом, містером М.»);

10) кліше-прохання (*Be so kind as to...* «Будьте такі ласкаві...»);

11) кліше впевненості / невпевненості (*I thought as much* «Я був упевнений...»);

12) кліше здивування, за допомогою якого повідомляють про емоційний стан мовця (*I say* «Я кажу»);

13) кліше співчуття (*Poor thing!* «Бідолашний!») [33, с. 146].

І. Серебрянська та В. Стрибижев у межах мовних кліше виділяють і розмовні формули, які слугують для когезії в процесі діалогу (*Take your time!* «Не поспішай!»; *strictly speaking* «точно кажучи»; *in case* «у разі»; *as far as I know* «наскільки я знаю»; *as you know* «наскільки ти знаєш»; *I am afraid* «я боюсь»), а також слів-паразитів (*well* «ну»; *simply / just* «просто»; *besides* «крім того»).

Б. Нечипоренко та В. Янчевська [41, с. 181] відзначають, що в політичному дискурсі з позиції лінгвопрагматики мовні кліше мають значний сугестивний ефект у таких площинах: створення ілюзії стабільності, примітивізація мовної картини світу та настанова на емоції. Відповідно до функціональної специфіки кліше об'єднуються в такі групи:

1) апеляція до стабільності й дотримання традицій (*Marxism-Leninism* «марксизм-ленінізм»; *support these requirements* «нідтримати вимоги»; *peaceful coexistence* «мирне співіснування»);

2) апеляція до новітніх трендів та сучасних тенденцій (*liberation movement* «визвольний рух»; *management reform* «реформа управління»; *economic renovation* «економічне зростання»; *to hold a referendum* «провести референдум»).

У блогосфері Інтернет-дискурсу на основі функціональних особливостей кліше і їхньої ситуативної зумовленості виділяють:

1) ініціалізувальні – привітання (*What's up?* «Як поживаєш?»), звертання (*Dear Sirs* «Шановні панове»), прояв інтересу (*How can I help you?* «Чим можу Вам допомогти?»);

2) інформувальні – повідомлення (*the point is...* «справа в тому, що...»; *it seems to me* «мені здається, що»);

3) спонукальні – прохання (*I'd love to* «хотілося б»; *could you allow me* «не могли б ви мені дозволити»), пропозиція (*I hold out* «Пропоную»; *I insist on* «Я наполягаю»), вимога (*Don't talk nonsense!* «Не говоріть нісенітницї!»; *Stop posting!* «Припиніть командувати!»), розрада (*Calm down!* «Заспокойтеся!»; *Don't worry!* «Не хвилюйтеся!»), докір (*You should have thought of that before* «Раніше треба було думати»; *Why don't you* «Чому б ні»);

4) емотивно-оцінні – схвалення (*first-rate* «прекрасно»), вдячність (*thanks a lot* «дуже дякую»), згода (*yes* «ага»), відмова (*no way* «ні»; *nope* «неа»), співчуття (*it's a great pity* «дуже шкода»), обурення (*why should* «з якого дива»), здивування (*Oh my God!* «Боже мій!»), сумнів (*I seriously doubt that* «сумніваюся в цьому») [14, с. 12].

У сфері спорту і фізичної культури за комунікативним призначенням усі стійкі мовні конструкції, частина з яких входить до практичної бази мовних кліше, можна поділити на такі групи:

1) ідіоми, прислів'я та приказки загального характеру, що стосуються концептів «перемога», «поразка», «здоров'я» та розпізнаються носіями мови через часте вживання (*Faster, higher, stronger!* «Швидше, вище, сильніше!» (Олімпійське гасло);

2) власне спортивні кліше – стійкі ідіофразеоматичні одиниці, що мають статус професійної лексики. Прикладом кліше є спортивні команди: *Count in twos!* «На перший-другий поділись!»;

3) фразеологічні одиниці (одиниці з фразеоматично зв'язаними компонентами), що сформувалися в галузі фізичної культури і спорту, але зазнали метафоричного переосмислення й розширили свій комунікативний потенціал і стали вживаними в побутових ситуаціях (*sweet feeling of victory* «солодкий смак перемоги»);

4) афористичні вислови відомих спортсменів, тренерів, письменників, акторів, політиків і державних діячів (*The most important thing is not to win but to*

take part «Головне не перемога, а участь» – відомий вислів П'єра де Кубертена, людини, яка відродила Олімпійські ігри);

5) фрази, вірші, гасла підтримки, та пісні вболівальників (*chants*) [11, с. 507-508].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, віднесення поняття мовного кліше до певної галузі мовознавства викликає низку дискусійних питань до яких належить і виокремлення самого поняття мовного кліше і надання йому окремого місця серед інших мовних одиниць. Різновекторне проектування розгляданого явища в лексикологію, граматику, фразеологію надає мовним кліше характеру синкретичної одиниці. Обрання тієї чи іншої сфери як єдиної провідної у визначенні лінгвальної природи мовних кліше є недоцільним через звуження понятійного охоплення дефініції відповідного терміна.

Зважаючи на той факт, що кліше – це знакове утворення когнітивного, культурно-типологічного і дискурсивного рівнів, мовні кліше є перехідним явищем у системі мови й розглядається в трьох площинах: лексикології, фразеології та граматики. Мовне кліше належить до різних аспектів мови і функціонує як самостійне явище через головні класифікаційні й диференційні особливості.

Існують різноманітні підходи до класифікації мовних кліше, головні з яких класифікують мовні кліше за походженням, формою, значенням і функцією.

Мовні кліше охоплюють майже всі сфери комунікативної діяльності та мовні явища, якими оперує людина у процесі комунікації, що створює дискусії щодо ототожнення та виокремлення мовних кліше від інших мовних явищ.

Тобто мовні кліше – це універсальне явище в мовній системі, яке не ототожнюється з іншими поняттями, а співіснує з ними, визначаючись стандартизованим конструктом, що відображає процес семіотизації стереотипних ситуацій на рівні спілкування представників однієї культури і в міжкультурній комунікації.

Мовні кліше, відповідно до їх вжитку в окремих дискурсах та сферах повсякденного та професійного життя, виконують різноманітні функції.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНИХ КЛІШЕ В ПІДМОВІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

В цьому розділі буде приділено увагу різновидам юридичних текстів, особливостям стилістики, синтаксичної структури та пунктуації у текстах підмови юриспруденції. Також проведено характеристику термінів, сталих кліше та ідіом, що вживаються в юридичних текстах. Насамкінець, проаналізовано функції мовних кліше в текстах підмови юриспруденції.

2.1 Особливості структури текстів підмови юриспруденції

Л. Мацько вирізняє такі три основні види юридичних текстів: *законодавчий* (закони, укази, статuti, постанови); *дипломатичний* (міжнародні угоди – конвенції, комюніке, звернення – ноти, протоколи); *адміністративно-канцелярський* (накази, інструкції, розпорядження, довідки, заяви, звіти) [23, с. 112]. А. Загнітко та І. Данилюк доповнюють цей перелік *службовим листуванням* [13, с. 29-32], що свідчить, на нашу думку, про невирішеність питання жанрової диференціації підмови юриспруденції.

Кожен із видів юридичного тексту має свою систему мовних засобів, яка надає їм трафаретності в оформленні.

У дослідженні під підмовою юриспруденції розуміємо сукупність мовних засобів, які слугують для оптимального розуміння між фахівцями правової сфери, яка характеризується специфічною фаховою лексикою та спеціальними нормами щодо вибору, вживання та частоти використання лексичних і граматичних засобів загальноновживаної мови. Словниковий склад підмови юриспруденції фахово-специфічний, проте він є складовою частиною загальноновживаної мови.

Основна особливість текстів підмови юриспруденції – точне та ясне викладення матеріалу за практично повної відсутності емоційних елементів.

Вони фактично виключають можливість довільного тлумачення суті питання [34, с. 492].

Т. Рьольке, А Міщенко та інші вчені-лінгвісти говорять про важливість дослідження також синтаксичних ознак фахових мов. Фахова мова юриспруденції, як і будь-яка інша фахова мова базується на загальноновживаній та використовує синтаксичні засоби останньої. Різноманіття синтаксичних засобів загальноновживаної мови обмежується у фаховій, натомість ці вибрані засоби вживаються частіше. У нашому дослідженні ми погоджуємося з висловлюваннями даних лінгвістів щодо синтаксичних ознак фахової мови юриспруденції, а саме:

- надання переваги розповідним реченням;
- надання переваги певним підрядним реченням, передусім підрядним реченням умови, мети;
- часте вживання відносних речень та атрибутивних рядів;
- значна кількість номіналізацій та структур з функціональними дієсловами;
- комплексність речень, спричинена підвищеною послідовністю та зв'язком синтагм та поширенням окремих членів речення;
- вживання складносурядного речення для одночасного представлення складних обставин справи.

Стилістична диференційованість мови права обумовлена широкою і розгалуженою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика. Правнича мова у кожній із названих комунікативно-функціональних галузей характеризується певним набором специфічних рис, функцій, інвентарем мовних засобів, композиційною системою функціональних різновидів і жанрово-ситуативних стилів.

Так, згідно характеристики С.Е. Зархіної для підмови юриспруденції характерною є така сукупність специфічних ознак (на лексичному, семантичному, граматичному та стилістичному рівнях):

- наявність термінів законодавства, офіційних номенклатурних позначень та абревіатур;
- нормативна дефінітивність термінів і номенклатурних назв (кодифіковані законодавчі визначення);
- законодавча фразеологія (юридичні формули, штампи, кліше);
- моносемантизм (на рівні контексту);
- узагальнено-абстрагований виклад правового змісту (відповідні лексико-граматичні моделі, форми, конструкції);
- стандартизованість (лексичних, граматичних, синтаксичних і композиційних засобів);
- іменниковий характер тексту (віддієслівні та відприкметникові іменники, відіменні прийменники та ін.);
- переважання дієслів у формі 3 особи однини теперішнього часу, інфінітива у поєднанні з предикативним прислівником, прикметником чи дієсловом;
- синтаксичні конструкції у формі регулятивно-нормативних тверджень (констатаційного, зобов'язального, імперативного, заборонного, оцінно-правового характеру);
- застосування граматичної категорії модальності для регламентації різних моделей правової поведінки (можливості/неможливості, бажаності/небажаності, необхідності, або обов'язковості дії);
- узагальненість та знеособленість викладу (безособові, неозначено-особові, узагальнено-особові, інфінітивні, дієприслівникові, інші конструкції);
- імперативний інфінітив;

- поширеність речень із пасивно-зворотними дієсловами в ролі предиката та пасивних конструкцій;
- предикативні форми у якості безособових речень;
- переважання складнопідрядних синтаксичних конструкцій над складносурядними і безсполучниковими;
- суб'єктивно-авторська відстороненість;
- монологічний характер викладу;
- стилістична однорідність, нейтральність та коректність;
- логічна впорядкованість викладу нормативного змісту на рівні тексту, рубрикації та графічних засобів;
- відсутність зайвих та стилістично недоречних елементів [15, с. 96].

2.2 Характеристика лексикону підмови юриспруденції

Інтенсивний розвиток юриспруденції сприяв збагаченню та ускладненню термінологічного поля юридичної лексики. Терміни права функціонують у законодавстві, підручниках, монографіях, процесуальних документах, а також у енциклопедіях та глосаріях.

Структурний аспект – один із головних факторів, на основі якого ідентифікують особливості будь-якої термінології, аналізуючи склад лексичних одиниць та взаєморозміщення їхніх елементів.

Словниковий склад юридичних текстів поділяється на загальноновживану лексику та терміни.

- 1) загальноновживана лексика, під якою розуміють слова, які використовуються всіма мовцями, незалежно від професійної діяльності;
- 2) другу групу утворюють слова, які використовуються лише однією конкретною суспільною групою з певною професійною діяльністю.

В англomовній правовій терміносистемі існують дві основні групи: однослівні терміни та термінологічні сполучення, відношення яких – один до трьох. Серед першої групи Архіпова М. А. виділяє наступні структурні типи:

прості (основа яких співпадає з коренем), похідні (складаються з основи та додаткових афіксів), складні (формується за допомогою двох чи більше основ) та складно-похідні (утворені шляхом деривації та складання основ) терміни [4, с. 172]. М.І. Садовська за кількістю елементів виділяє двокомпонентні, трикомпонентні та полі-компонентні термінологічні сполучення, аналізуючи різні структурні моделі (*deliberate acts, incitement to suicide, pension for years of service*) [52, с. 56-62].

За семантикою в термінології права виділяють мотивовані (значення яких можна пояснити) та немотивовані терміни. В залежності від того, скільки значень має термін в межах своєї терміносистеми, виділяють моносемантичні та полісемантичні одиниці. Проте, у юридичній термінології має місце і синонімія, про що свідчить наявність еквівалентних одиниць (*lawful, legitimate; vindictive, punitive, exemplary damages*).

Р. Хей класифікує термінологію права на дві групи:

1) технічні слова і фрази, які мають точне і фіксоване юридичне значення та, зазвичай, не можуть бути замінені іншими словами (*bailment, share*);

2) юридичний жаргон, який використовується юристами і викликає труднощі розуміння у людей, що не відносяться до цієї сфери діяльності, наприклад: *boilerplate clause* (стандартне положення, включене в контракт, яке допомагає визначити відносини між сторонами, але не має прямого відношення до предмету контракту); *corporate veil* (поняття про те, що у компанії є правосуб'єктність окремо від акціонерів, що захищає їх від особистої відповідальності за дії компанії) [46, с. 67].

Е. Райлі виділяє «чисту» юридичну термінологію, яка не використовується за межами галузі права, не будучи стилістично маркованою; терміни з відносною юридичною семантикою, що можуть функціонувати в повсякденному мовленні, та слова загального вжитку, які набувають специфічного відтінку лише у правовому контексті [50, с. 73-79].

Слід зазначити, що є невелика група слів, які мають одне значення у звичайній англійській мові, та абсолютно іншу семантику, як юридичний термін. Наприклад: *furnish* у значенні 1) обставляти кімнату меблями; 2) забезпечувати інформацію чи надсилати необхідні документи, а також *prefer* у розумінні 1) надавати перевагу; 2) формальне пред'явлення прокурором обвинувачення у кримінальній справі.

Характерним для англомовної юридичної термінології є і використання фразових дієслів, які вимагають особливої уваги, адже включають в себе використання прийменників або ж прислівників, що не завжди слідують чітко визначеним граматичним правилам (*put down a deposit, enter into a contract*).

Крім того, у сфері права можуть функціонувати й ідіоматичні вирази (*on all fours* – використовується для позначення справи, у якій правові питання точно відповідають тим, що були і в попередній).

Англійська правова терміносистема містить значну кількість архаїзмів (*annual* – оголосити, що контракт або шлюб більше не має юридичної сили; *bequest* – передати в якості спадкового майна щось, окрім землі) та слів з вузькоспеціалізованим значенням, які зустрічаються більшою мірою лише в юридичних документах [46, с. 89]. Прикладами є такі слова, як *emoluments* (заробіток людини, включаючи гонорари, заробітну платню, оклади і т.д.) та *provenance* (походження або рання історія чогось).

Мова права побудована на основі використання стандартизованих, трафаретних словосполучень – мовних кліше. Ці стандартизовані зворти забезпечують юридичній мові точність та граничну лаконічність. До них належить низка публіцистичних клішованих одиниць-канцеляризмів, які є нейтральними і використовуються в документообігу й у офіційному спілкуванні та стандартизують і уніфікують письмове ділове спілкування: *letter of attorney* «довіреність», *abatement of action* «призупинення позову», *in consideration of* «беручи до уваги»; *in many respects* «з багатьох поглядів»; *freedom of speech* «свобода слова»; *ample opportunity* «необмежені можливості».

Групу кліше законодавчого підстилю підмови юриспруденції становлять такі мовні знаки: *judicial system* «судова система», *law-enforcement agency* «правоохоронні органи», *plenary session* «пленарне засідання», *under the law* «за законом»; *on a false charge* «за фальшивим обвинуваченням» тощо.

Адміністративно-канцелярську (накази, інструкції, розпорядження, довідки, заяви, звіти) групу кліше утворюють мовні кліше: *because of family circumstances* «через сімейні обставини», *place of employment* «місце роботи», *because of retirement on a pension* «у зв'язку з виходом на пенсію», *sign agreement* «укласти договір», *liability for breakage* «матеріальна відповідальність», *I'd like to put on record* «Прошу занести до протоколу», *according to legal resolution* «згідно з розпорядженням», *by order* «на підставі наказу», *under the resolution* «відповідно до розпорядження», *to take a decision* «ухвалили рішення», *staff turnover* «плинність кадрів», *to take into consideration* «брати до уваги».

Дипломатичний (міжнародні угоди – конвенції, комюніке, звернення – ноти, протоколи): *to pass a resolution* «накласти резолюцію», *to put in an application* «звернутися із заявою», *to refute a contention* «спростувати заяву», *to declare invalid* «визнати за неможливе», *protocol article* «протокольна стаття», *to deliver a message* «довести до відома», *to take into consideration* «взяти до уваги», *accredited representative* «уповноважений орган».

Зауважимо, що цей стиль не є мовою масового спілкування, це мова повідомлення, тобто він комунікативно односторонній.

2.3 Функції мовних кліше в текстах підмови юриспруденції

В нашому дослідженні ми виокремили мовні кліше, які в текстах підмови юриспруденції виконують такі функції: привернення уваги, запиту та надання інформації, згоди та незгоди, а також фасилітації.

До підгрупи мовних кліше привернення уваги належать мовні конструкти, які використовуються з метою переведення уваги співбесідника на власне комуніканта. Така інтенція до використання цього виду мовних кліше

проявляється на рівні повсякденного побутового спілкування: *according to all accounts* «За загальною думкою», *I beg your pardon, but...* «Я перепрошую, але...», *I will explain* «Я поясню», *I want to say* «Я хочу сказати» (OD).

Наступною функцією кліше-привернення уваги є зацікавлення співрозмовника та налаштування його на подальший комунікативний акт мовними кліше, які позначають початок комунікативного процесу: *And now I'd prefer to talk about... rather than...* «А зараз я хотів би поговорити про..., а не про...», *But one mustn't lose sight of the fact that...* «Не можна не звернути уваги на той факт, що...», *the first thing to be taken into account* «перше, що слід урахувати» (OD).

Ще одним підвидом мовних кліше є кліше на запит та надання інформації. При запиті інформації не використовують фатичні фрази для встановлення контакту. Вони відрізняються від ритуальних клішованих одиниць на заклик до відповідної реакції тим, що відповіддю стає незвичайна репліка. Продовжений комунікативний акт є можливим за умови надання комуніканту важливої інформації з можливим розгорнутим поясненням за однією чи більше тем. Тобто, важливим у цьому типі мовних кліше є не миттєва реакція співрозмовника, а її змістове наповнення.

Спеціальні мовні кліше, що починаються з питального слова (або групи слів), передбачають не просте підтвердження або заперечення думки, а одержання повної інформації. В таких випадках широко розповсюджені запитальні речення, які починаються на питальні слова *what* (*What is the problem?* «У чому проблема?», *What are you up to?* «Що ви надумали?») або *how* (*How long does it take?* «Скільки часу на це піде?», *How do you happen to know it?* «Звідки Ви це знаєте?») (OD).

Мовні кліше, що використовуються для надання інформації, є заготовленими конструкціями, які слугують базою для оформлення повноцінної відповіді на питальну репліку співрозмовника. Вони характеризуються використанням в офіційно-діловому стилі, що пояснюється функцією

стандартизації мовлення: *We have carefully considered your proposal* «Ми детально розглянули вашу пропозицію», *It goes without saying and nobody would deny the fact that...* «Безсумнівно, що ніхто не заперечить той факт, що...», *many factors could account for...* «багато фактів могли засвідчити...» (ЛІ).

Часто загальноживані кліше десемантизуються та стають у процесі діалогу простими асемантичними вставками, які є засобом не інформування, а використовуються з метою заповнення пауз або для підтримки комунікативного контакту. Через те, що відсутнє значення етикетності, такими вставками в процесі діалогу служать:

– вставні конструкції, які здебільшого притаманні неофіційному рівню спілкування: *among other things* «між іншим», *apart from* «не зважаючи на», *as a rule* «як правило», *for your guidance* «до вашого відома», *in accord with smth.* «відповідно до» (ОД);

– складені сполучники та прийменники в готових мовних конструкціях: *in order to* «для того щоб», *in consideration of* «беручи до уваги»; *neither ... nor ...* «ні... ні...»; *in comparison with* «у порівнянні з» (LD);

– усталені фрази, що трапляються в діловій комунікації: *it is expected that* «очікується, що», *for your guidance* «до вашого відома», *for your information* «до вашого відома» (ЛІ).

Кліше згоди та незгоди також відіграють важливу роль у тексті підмови юриспруденції, виступаючи готовими одиницями для комунікативного акту. В ілокутивному плані семантика «згоди» розширюється додатковими семами: підтримка, схвалення, готовність виконати пропоновану дію, дозвіл. Доцільно виділити набір мовних кліше згоди:

– на неофіційному рівні: *I won't deny that* «Я не буду це заперечувати», *no questions about it* «Ніяких питань стосовно цього» (ЛІ);

– на офіційному рівні: *That suits me very well* «Мене це влаштовує», *I am writing to confirm our readiness...* «Пишу вам, щоб підтвердити нашу готовність...» (ЛІ).

Мовні кліше незгоди можуть вживатися у функції заперечення, відмови, заборони: *I am rather vague about it* «Я не дуже впевнений, що...», *I can disagree* «Я можу не погодитися», *I express strong objection to the idea that...* «Я вкрай не згоден із точкою зору, що...», *on no account* «У жодному разі» (LII).

Мовні кліше, які вживаються в текстах підмови юриспруденції можуть бути зі структурою дієслівних словосполучень різних типів, багаторазове використання яких (особливо в публічно-політичній сфері комунікації) робить їх звичними та легко розпізнаваними. Вони сприяють спрощенню мовлення, обміну інформацією та економії часу. До них належать:

– кліше із фразовими дієсловами, які значно полегшують процес спілкування в англійській мові, оскільки заміняють повноцінні структури словосполучень, тоді як українській мові притаманна розширена формула: *to write off* «не звертати увагу», *to wave aside* «не брати до уваги» (OD);

– кліше із фразовими дієсловами, розширеними іменниками, які є досить популярними в англійській мові, оскільки, економлячи час комунікантів, вони можуть вживатися як заготовки для подальшого нашарування мовного матеріалу та формулювання завершених думок: *to come into fortune* «отримати спадок», *to put up an argument* «наводити аргументи», *to stand upon one's rights* «відстоювати права», *to set aside a verdict* «спростувати рішення», *to subscribe to opinion* «погоджуватися з думкою», *to work out an agreement* «укладати договір» (LD).

Підмові юриспруденції притаманне використання простих кліше – це мовні конструкції, що складаються з двох слів; ускладнені, що мають більше двох слів, та складні – мають у своїй структурі два простих кліше, які поєднані в один блок.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Загалом вирізняють три основні види юридичних текстів: законодавчий, дипломатичний і адміністративно-канцелярський, та деякі вчені до цього переліку додають ще службове листування.

Підмова юриспруденції є сукупністю мовних засобів, які застосовуються фахівцями правової сфери та характеризується специфічною фаховою лексикою, лексичними, граматичними та синтаксичними мовними особливостями.

Лексикон підмови юриспруденції в англійській мові характеризується низкою структурних та семантичних особливостей, які, з розвитком сфери юриспруденції, набувають нових характеристик.

В підмові юриспруденції характерними є вживання загальноновживаної лексики та величезного масиву термінів. Для англійської юридичної термінології властивим також є вживання фразових дієслів та ідіоматичних виразів. До того ж, підмові юриспруденції англійської мови притаманне часте використання архаїзмів, слів із вузькоспеціалізованим значенням, що використовуються лише при створенні юридичних документів, а також граматичних засобів, що для загальноновживаної англійської мови вважаються застарілими.

Підмова юриспруденції характеризується наявністю усталених одноманітних мовних зворотів, зокрема мовних кліше, та високою стандартизацією вислову. Більшість з них нейтрально маркована і є засобом повідомлення інформації.

До мовних кліше, які вживаються в текстах підмови юриспруденції належать мовні кліше-привернення уваги, запиту та надання інформації, згоди/незгоди, а також асемантичні вставки з фасилітаторами. Усі ці підвиди не несуть у собі практично ніякої етикетності, однак виконують функцію регуляторів процесу комунікації або метатекстових операторів, які використовуються для заповнення паузації або швидкої відповідної репліки.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ КЛІШЕ ПІДМОВИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЮ

У розділі 3 для ілюстрації положень роботи, наведено таблицю з 202 кліше у документах підмови юриспруденції. Далі досліджено особливості перекладу мовних кліше підмови юриспруденції та проведено аналіз перекладацьких трансформацій при їх перекладі. Насамкінець проведено кількісний аналіз результатів дослідження та здійснено їх інтерпретацію.

3.1 Критерії добору та джерела текстового емпіричного мовного матеріалу

Критерієм добору мовного матеріалу виступила класифікація Н.В. Артикуци, яка виокремила такі типи клішованих одиниць підмови юриспруденції:

- лексичні стандарти та складні терміни;
- стійкі предикативні одиниці;
- синтаксичні дієслівно-іменні конструкції [2, с. 32].

Джерелами нашого дослідження стали англомовні приклади документів та статті на юридичну тематику, а також лексикографічні джерела.

Лексикографічні джерела, що були використані в дослідженні:

- Oxford phrasal verbs dictionary (OD);
- Legal Dictionary (LD).

Серед різноманіття англомовного матеріалу підмови юриспруденції для розгляду було обрано збірки статей на юридичну тематику та підручники для вивчення підмови юриспруденції англійської мови:

- Business Law I Essentials (BL1);
- Legal Information Institute (LII);

– Mason C., Atkins R. The Lawyer's English Language Coursebook (LIL).

– Language training on the vocabulary of judicial cooperation in criminal matters (LTV).

Загалом проаналізовано особливості перекладу 202 кліше у документах підмови юриспруденції. Приклади відібрано методом суцільної вибірки із текстів 89 статей. Повний виклад таблиці знаходиться в додатку А (Таблиця А.3.1).

3.2 Особливості перекладу мовних кліше підмови юриспруденції

Задля досягнення адекватності та достатнього рівня еквівалентності під час перекладу перекладачем часто використовуються міжмовні прийоми та перетворення – перекладацькі трансформації. Існує безліч класифікацій цього явища, здійснених багатьма вітчизняними та іноземними вченими-мовознавцями, зокрема А.Ф. Архиповим, І.С. Алексєвою, Л.С. Бархударовим [5, с. 32], Т.Р. Кияк [17, с. 69], В.Н. Комісаровим [18, с. 26], Л. К. Латишевим [20, с. 44] тощо.

До прикладу, Л. Латишев вважає, що трансформація – це спосіб перекладу, для якого характерний відхід від семантико-структурного паралелізму між оригіналом і перекладом [20, с. 56].

Згідно з переконанням А. Архипова, перекладацькі трансформації можна вважати технічними прийомами перекладу, які полягають у заміні регулярних відповідностей нерегулярними [3, с. 268].

Але на нашу думку, найбільш точною є класифікація Л. С. Бархударова де вчений виокремлює чотири основні види трансформацій: 1) перестановка; 2) додавання; 3) вилучення; 4) заміна [5, с. 176]. Разом з ним, у нашому дослідженні, для проведення ґрунтовного та вичерпного аналізу одиниць та зроблення відповідних висновків, застосували низку методів та класифікацій.

Під перестановкою розуміють зміну положення мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Зазвичай перестановці піддаються

слова, словосполучення, підрядні й самостійні речення в тексті, а також тема (головне) і рема (другорядне).

Прикладами такої трансформації є: *abnormally dangerous activity standard* – стандарт аномально небезпечної діяльності, *act of terrorism* – терористичний акт, *common-carrier delivery contract* – договір доставки із звичайним перевізником, *issuing state* – держава, що видає, *zero-sum negotiation* – переговори з нульовою сумою.

Додавання – це збільшення обсягу тексту оригіналу у зв'язку з потребою передати його зміст повною мірою.

Прикладом додавання як перекладацької трансформації є: *abuse of office* – зловживання службовим становищем, *accidental coincidence* – випадковий збіг обставин, *defaulter* – порушник дисципліни, *foreseeable probability of harm* – передбачувана ймовірність заподіяння шкоди, *warranty of merchantability* – гарантія товарної придатності.

Вилучення – це планомірне зменшення обсягу текстового матеріалу у зв'язку з необхідністю його адаптації до мови реципієнта.

Наведемо приклад перекладацької трансформації вилучення: *among other things* – між іншим, *to hand down a judgment* – винести вирок, *transfer of sentenced persons* – передача засуджених.

Заміна – є найрозповсюдженішим видом перекладацьких трансформацій. Під час перекладу заміна може бути застосована до граматичних одиниць таких, як слова, частини мови, члени речення тощо, а також до лексичних елементів.

В нашому випадку прикладом заміни є: *abiding place* – місце проживання, *actionable issue* – спірне питання, *bars to extradition* – заборони на екстрадицію, *chapter of accidents* – збіг обставин, *maternity leave* – декретна відпустка, *person sued in a law-suit* – особа, пред'явлена до суду за позовом, *statute of limitations* – позовна давність, *to bear in mind* – мати на увазі, *to come into question* – підлягати обговоренню, *to pass resolution* – ухвалити постанову, *trespass to the person* – посягання на особу тощо.

3.3 Кількісний аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація

Спочатку проаналізуємо загальну кількість перекладу мовних кліше, де застосовувалось одразу кілька перекладацьких трансформацій, одна, дві перекладацькі трансформації і більше. Результати цього аналізу наведено в Діаграмі Б.3.1 (додаток Б).

За результатами цього дослідження, серед проаналізованих мовних кліше з'ясували, що у 116 випадків, тобто 57%, при перекладі трансформацій застосовувався один вид, випадків де було використано дві перекладацькі трансформації при перекладі одного англomовного кліше у підмові юриспруденції становить 83 випадки, тобто 41% від усіх досліджених прикладів, а випадків, коли при перекладі застосовувались три і більше перекладацьких трансформацій – всього 3 випадки, тобто 2%.

Як можна простежити, найбільше у нашій вибірці мовних кліше, де при перекладі з англійської мови застосовувалась хоча б одна перекладацька трансформація.

Далі проведемо розгорнутий аналіз, виділивши окремо кожен із видів перекладацьких трансформацій, що були нами застосовані при перекладі мовних кліше підмови юриспруденції в проаналізованих документах, Діаграма Б.3.2 (додаток Б).

Всього при перекладі англomовних кліше підмови юриспруденції, методом суцільної вибірки із текстів 89 статей, було проаналізовано 202 кліше. Отримано наступні результати: калькування використовувалось найбільше – 112 разів, або у 39% випадків, далі заміна – 101 раз, тобто у 35% випадків, додавання – 35 разів, тобто у 12% випадків, перестановка – 30 разів, тобто у 10% випадків, і найменше було використано експлікацію – лише 7 разів у 2% випадків та вилучення – 5 разів у 2% випадків.

Як можна простежити з результатів цього дослідження, найчастіше використовувалось калькування, що підтверджує загально перекладацьку тенденцію із частоти застосування перекладацьких трансформацій.

Додавання та перестановка застосовувались із однаковою частотністю у майже чверті випадків перекладацьких трансформацій.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що доволі часто в мові перекладу підмови юриспруденції (у 57% випадків) простежується часте використання виду мовного запозичення – кальки (калькування), що ґрунтується на утворенні нового фразеологізму, слова або нового значення слова через буквальний переклад відповідного іншомовного елемента, тому застосування перекладацьких трансформацій є виправданим і необхідним для відтворення коректного перекладу змісту.

У більшості випадків при перекладі англомовного кліше в юридичних документах, перекладач змушений застосувати один, два або і більше перекладацьких трансформацій, щоб наблизити зміст тексту перекладу до тексту оригіналу при цьому не спотворюючи його.

Зазначимо також, що з метою наближення до змісту оригіналу, необхідно вдаватись до заміни одного або кількох слів, щоб якнайточніше передати суть тексту, що перекладається. Тому часто перекладачам доводиться додавати декілька слів до тексту перекладу, щоб найбільш повно передати сутність мовного кліше мови оригіналу, коли еквівалента в мові перекладу не віднайдено.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Критерієм відбору мовних кліше стало виділення лексичних стандартів, складних термінів, стійких предикативних одиниць та синтаксичних дієслівно-іменних конструкцій в англomовних статтях на юридичну тематику.

Під час підготовки мовного матеріалу дослідження було використано 2 лексикографічних джерела та 4 збірники з англomовними статтями на тему юриспруденції.

Перекладацькі трансформації є невід’ємними складовими будь-якого процесу перекладу, оскільки дозволяють адаптувати текст оригіналу до мови перекладу з урахуванням специфічних культурно-історичних рис та особливостей.

Перекладацькі трансформації – це технічні прийоми перекладу, які застосовуються під час перекладу з метою відтворення оригінального тексту повною мірою зі збереженням культурологічних фонових знань.

Наразі не існує єдиної уніфікованої класифікації перекладацьких трансформацій. З огляду на це, ми запропонували розподіл перекладацьких трансформацій, спираючись на доробки відомого лінгвіста Л.С. Бархударова. Разом з ним, у нашому дослідженні, для проведення ґрунтовного та вичерпного аналізу одиниць та зроблення відповідних висновків, застосували низку методів та класифікацій.

Також у роботі було проведено дослідження, спрямоване на з’ясування особливостей застосування перекладацьких трансформацій при перекладі мовних кліше підмови юриспруденції.

ВИСНОВКИ

Віднесення до певної галузі мовознавства поняття мовного кліше створює безліч дискусійних питань, таких як виокремлення самого поняття мовного кліше чи надання йому серед інших мовних одиниць окремого місця. Різноманітне проектування мовного кліше в лексикологію, граматику, фразеологію надає цьому явищу характеру синкретичної одиниці. У визначенні лінгвальної природи мовних кліше обрання певної конкретної сфери як єдиної провідної є недоцільним, оскільки значно звужує понятійне охоплення дефініції відповідного терміна.

Мовні кліше є перехідним явищем у системі мови та розглядаються в трьох площинах: лексикології, фразеології та граматиці. Важливим для дослідження є те, що кліше – це знакове утворення когнітивного, культурно-типологічного та дискурсивного рівнів. Мовне кліше відносять до різних аспектів мови, це явище функціонує як самостійне завдяки головним класифікаційним та диференційним особливостям.

Можна навести низку підходів до класифікації мовних кліше, проте головні з них класифікують мовні кліше за походженням, формою, значенням та функцією.

Майже у кожній сфері комунікативної діяльності та мовному явищі, які застосовує людина у процесі комунікації, застосовуються мовні кліше, що породжує дискусії щодо ототожнення та виокремлення мовного кліше від інших мовних явищ.

Тобто мовні кліше – це універсальне явище в мовній системі, яке не ототожнюється з іншими поняттями, а співіснує з ними, визначаючись стандартизованим конструктом, що відображає процес семіотизації стереотипних ситуацій на рівні спілкування представників однієї культури і в міжкультурній комунікації.

Мовні кліше, відповідно до їх вжитку в окремих дискурсах та сферах повсякденного та професійного життя, виконують різноманітні функції.

Загалом вирізняють три основні види юридичних текстів: законодавчий, дипломатичний і адміністративно-канцелярський, та деякі вчені до цього переліку додають ще службове листування.

Підмова юриспруденції є сукупністю мовних засобів, які застосовуються фахівцями правової сфери та характеризується специфічною фаховою лексикою, лексичними, граматичними та синтаксичними мовними особливостями.

Лексикон підмови юриспруденції в англійській мові характеризується низкою структурних та семантичних особливостей, які, з розвитком сфери юриспруденції, набувають нових характеристик.

В підмові юриспруденції характерними є вживання загальноновживаної лексики та величезного масиву термінів. Для англійської юридичної термінології властивим також є вживання фразових дієслів та ідіоматичних виразів. До того ж, підмові юриспруденції англійської мови притаманне часте використання архаїзмів, слів із вузькоспеціалізованим значенням, що використовуються лише при створенні юридичних документів, а також граматичних засобів, що для загальноновживаної англійської мови вважаються застарілими.

Підмова юриспруденції характеризується наявністю усталених одноманітних мовних зворотів, зокрема мовних кліше, та високою стандартизацією вислову. Більшість з них нейтрально маркована і є засобом повідомлення інформації.

До мовних кліше, які вживаються в текстах підмови юриспруденції належать мовні кліше-привернення уваги, запиту та надання інформації, згоди/незгоди, а також асемантичні вставки з фасилітаторами. Усі ці підвиди не несуть у собі практично ніякої етикетності, однак виконують функцію регуляторів процесу комунікації або метатекстових операторів, які використовуються для заповнення паузації або швидкої відповідної репліки.

У цій роботі проводилось дослідження, метою якого було з'ясування специфіки використання при перекладі мовних кліше підмови юриспруденції перекладацьких трансформацій.

Відповідно до результатів дослідження, при перекладі мовних кліше в юридичних документах у більшості випадків перекладач змушений застосувати один, два або і більше перекладацьких трансформацій, щоб наблизити зміст тексту перекладу до тексту оригіналу при цьому не спотворюючи його.

РЕЗЮМЕ

Ця робота присвячена комплексному вивченню перекладознавчого аспекту у використанні англомовних кліше в документах підмови юриспруденції.

Курсова робота включає 54 літературних джерела, 2 лексикографічних джерела, 4 джерела ілюстративного матеріалу та два додатки (одну таблицю і дві діаграми).

Об'єкт дослідження: лексичні особливості підмови юриспруденції.

Предмет дослідження: перекладознавчий аспект використання кліше у документах підмови юриспруденції.

Мета полягає в тому, щоб дослідити перекладознавчий аспект використання кліше в документах підмови юриспруденції

Науково-дослідні цілі:

- 1) розглянути поняття мовного кліше та провести його класифікацію;
- 2) визначити ознаки мовних кліше;
- 3) виявити функції мовних кліше;
- 4) розглянути особливості структури текстів підмови юриспруденції;
- 5) провести характеристику лексики підмови юриспруденції;
- 6) виокремити функції мовних кліше в текстах підмови юриспруденції;
- 7) визначити критерії добору та описати джерела текстового емпіричного мовного матеріалу;
- 8) дослідити особливості перекладу мовних кліше підмови юриспруденції;
- 9) здійснити кількісний аналіз результатів дослідження та провести їх інтерпретацію.

У курсовій роботі використовувалися такі методи: індукція та дедукція, аналіз та синтез, порівняння.

Для виявлення кліше в англомовних документах підмови юриспруденції застосовувався прийом тематичних груп. При аналізі особливостей перекладу

англомовних кліше українською було застосовано зіставний метод. Отримані кількісні дані оброблено за допомогою статистичного методу.

Критерієм добору мовного матеріалу виступила класифікація Н.В. Артикуци, при перекладі мовного матеріалу застосовувалась методика класифікації перекладацьких трансформацій Л.С. Бархударова, та інших вчених для проведення ґрунтовного та вичерпного аналізу одиниць та зроблення відповідних висновків.

Загалом проаналізовано особливості перекладу 202 кліше у документах підмови юриспруденції. Приклади відібрано методом суцільної вибірки із текстів 89 статей.

У результаті було виявлено, що при перекладі мовних кліше в юридичних документах у більшості випадків перекладач змушений застосувати один, два або і більше перекладацьких трансформацій, щоб наблизити зміст тексту перекладу до тексту оригіналу при цьому не спотворюючи його.

Практичне значення цього дослідження полягає у тому, що його результати можуть поглибити знання щодо особливостей використання мовних кліше у підмові юриспруденції, розділ 2 дослідження може бути використаний на курсах з перекладознавства та англійської мови для юристів, результати та висновки роботи можуть слугувати предметом для подальших досліджень використання мовних кліше у документах підмови юриспруденції.

ABSTRACT

This paper is devoted to a comprehensive study of the translation aspect in the use of English-language clichés in the documents underlying jurisprudence.

The term paper includes 54 literature sources, 2 lexicographic sources, 4 sources of illustrative material, and one appendix (one table and two diagrams).

The object of research: lexical features of the subtext of jurisprudence. The subject of research: translational aspect of the use of clichés in documents underlying jurisprudence.

The aim is to investigate the translational aspect of the use of clichés in jurisprudence documents.

Research goals:

- 1) consider the concept of language cliché and classify it;
- 2) identify the signs of language clichés;
- 3) identify the functions of language clichés;
- 4) consider the features of the structure of the texts of the subtext of jurisprudence;
- 5) to characterize the lexicon of the subtext of jurisprudence;
- 6) highlight the functions of language clichés in the texts of the subtext of jurisprudence;
- 7) determine the selection criteria and describe the sources of textual empirical language material;
- 8) to investigate the peculiarities of the translation of language clichés of the subtext of jurisprudence
- 9) carry out a quantitative analysis of research results and interpret them.

The following methods were used in the term paper: induction and deduction, analysis and synthesis, and comparison.

To identify clichés in English-language documents of the subject of jurisprudence, the reception of thematic groups was used. A comparative method was

used in the analysis of the peculiarities of the translation of English-language clichés into Ukrainian. The obtained quantitative data were processed using the statistical method.

The criterion for the selection of language material was the classification of N.V. Artikuci, in the translation of language material used the method of classification of translation transformations L.S. Barkhudarov, and other scientists in order to conduct a detailed and comprehensive analysis of the units and draw the appropriate conclusions.

In general, the peculiarities of the translation of 202 clichés in the documents of the jurisprudence are analysed. Examples were selected by the method of continuous sampling from the texts of 89 articles.

As a result, it was found that when translating language clichés in legal documents, in most cases, the translator needs to apply one, two or more of the types of translation transformations in order to bring the content of the translation text closer to the original text without distorting it.

The practical significance of this study is that the results of the term paper can deepen knowledge about the peculiarities of the use of language clichés in the subject of jurisprudence. Section 2 of the term paper can be used in translation and English courses for lawyers, the results, and conclusions may be the subject of further research use of language clichés in documents underlying jurisprudence.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андерш Й.Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською / відп. ред. О.С. Мельничук. Київ: Наук. думка, 1987. 191 с.
2. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія / Артикуца Н.В. - К., 2004.
3. Архипов А.Ф. Самоучитель перевода с немецкого на русский. Москва: Высшая школа, 2001. 255 с.
4. Архипова М.А. Типология англоязычных терминов уголовного права // Вестник Московского университета. Серия 9, Филология. 2015. № 2. С.165-175.
5. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частичной теории перевода). Москва: Международные отношения, 1999. 240 с.
6. Бурунский В.М. Клише: языковые характеристики, функционирование и типология: на материале французского и английского языков: дис., канд. филол. наук: 10.02.19. Курск, 2009. 204 с.
7. Вишневська Н.Ю. Кліше як мовна одиниця: проблеми кліше в мовознавстві. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки: зб. наук. пр. / відп. ред. Г.В. Самойленко. 2013. Кн. 3. С. 33–36.
8. Галій Л.Г. Дефініції валентності та сполучуваності у сучасному мовознавстві. Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство: зб. наук. пр. / гол. ред. Н.О. Данилюк. 2011. № 6. Ч.1. С. 147–152.
9. Гвоздев В.В. Контекст и некоторые проблемы прагматики клише. Роль контекста в семантической реализации особенностей языковых единиц: межвузовский сборник научных трудов / отв. ред. В.В. Гвоздев. Курск, 1987. С. 14–22.

- 10.Городенська К.Г. Семантичний і морфологічний потенціал предикатів кількості. Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки: Серія “Філологічні науки (Мовознавство)”: зб. наук. пр. / гол. ред. Н.О. Данилюк. Луцьк: РВВ “Вежа” Волинського державного університету імені Лесі Українки, 2002. №5. С. 23–26.
- 11.Дегтярьова І.О. Спортивні афоризми і кліше у підвищенні мовної майстерності студентів інституту фізичної культури на заняттях з іноземної мови. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”. Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. Вип. 19. С. 505–510.
- 12.Завгородня Л.В. Мовний стереотип і словесний штамп у мові газет. Культура слова / відп. ред. С.Я. Єрмоленко. Київ, 2001. Вип. 57–58. С. 10–15.
- 13.Загнітко А.П., Данилюк І.Г. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2004. 474 с.
- 14.Загоруйко І.Н. Языковые клише в блогосфере интернет-дискурса: функционально-прагматический аспект: автореф. дис., филол. наук: 10.02.19. Ижевск, 2013. 23 с.
- 15.Зархіна С.Е. Мова права як предмет філософсько-логічного аналізу (історичний аспект): дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: 12.00.12 / С. Е. Зархіна; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. — Х., 2005.
- 16.Іваницька Н. Граматична та лексична валентність повнозначного слова. Філологічні студії: зб. наук. ст. Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / відп. за випуск Ю. Вознюк. Вінниця, 2006. Вип. 4. С. 14–17.
- 17.Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу / Т.О. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. Вінниця: Нова Книга, 2006. 592 с.

18. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. М.: Высш. шк., 1990. 253 с.
19. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности / отв. ред. Б. А. Серебренников. Москва: Изд-во ЛКИ, 2008. 160 с.
20. Латышев Л.К. Технология перевода. Учебное пособие по подготовке переводчиков (с нем. яз.). Москва: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2000. 178 с.
21. Лещак С. Языковое клише: прагматика, семантика и структура аналитических номинативных неидиоматических знаков в современном русском языке. Kielce: Wyd. Akademii Świętokrzyskiej, 2006. 161 с.
22. Максакова Р.В. Языковые клише как психотерапевтическое воздействие. Психология XXI века: тезисы международной научно-практической конференции студентов и аспирантов, (Санкт-Петербург, 18-20 апреля 2002 г.) / под ред. В. Б. Чеснокова. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2002. сайт. URL: https://psihologia.biz/psihologiya-psihologiya-obschaya_693/maksakova-yazykovyie-klishe-kak-20169.html.
23. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови: підручник / за ред. Л.І. Мацько. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
24. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науковотехнічного перекладу: монографія. Вінниця.: Нова книга, 2013. 448 с.
25. Муравьева Н.В. Язык конфликта. Москва: Термика, 2004. 214 с.
26. Нечипоренко Б. Сугестивна функція кліше і мовних штампів в політичному дискурсі китайських ЗМІ. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Східні мови та літератури: зб. наук. пр. / відп. ред. Г.Ф. Семенюк. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. Вип. 1. С. 25–27.
27. Николаева Т.М. Речевые, коммуникативные и ментальные стереотипы: социолингвистическая дистрибуция. Язык как средство трансляции

- культуры монография / отв. ред. М.Б. Ешич. Москва: Наука, 2000. С. 112–131. [Электронный ресурс], URL: <http://inslav.ru/>.
- 28.Серебрянская І.М. Стилiстичнi особливостi та культура дiлової усної комунiкацiї. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. / гол. ред. О.Г. Ткаченко. Суми: СумДУ, 2007. Т. 1. № 1. С. 166–172.
- 29.Сковронська І.Ужиток фразеологічних одиниць, штампів та кліше у двомовному публіцистичному тексті. Теле- та радіожурналістика: зб. наук. пр. / гол. ред. В.В. Лизанчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів: Львівський національний університет ім. Франка, 2010. Вип. 9 (Ч. 2). С. 324–329.
- 30.Скрипичникова Н.С. Устойчивые словесные комплексы в устной профессиональной коммуникации: дис., канд. филол. наук: 10.02.19. Екатеринбург, 2016. 268 с. [Электронный ресурс]. URL: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/40496/1/urgu1575_d.pdf.
- 31.Сосунова Г.А. Функционирование и семантическая характеристика языковых клише во французском языке (на материале таможенного дискурса). Язык и культура: сб. науч. тр. / глав. ред. С.К. Гураль. Томск: Национальный исследовательский Томский государственный университет, 2014. № 2 (26). С. 89–99.
- 32.Степанова М.Д. “внешней” и “внутренней” валентности. Иностранные языки в школе: сб. науч. тр. Москва, 1967. №3. С. 13–19.
- 33.Стрибижев В.В. Речевые клише в современном английском языке: метакоммуникативная функция: дис., канд. филол. наук: 10.02.04. Тула, 2005. 191 с.
- 34.Тененёва И.В. Проблемы перевода терминологической лексики в контексте профессионально ориентированного обучения иностранному языку. // Обучение иностранному языку: современность и перспективы: сборник научных статей региональной научно-методической

- конференції, посвященій 55-літтю Юго-Западного державного університету і кафедри ін. мов. Курск: ЮЗГУ, 2019. С. 491-497.
35. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. Луганськ : Альма-матер, 2005. 400 с.
36. Шамрай О.В. Мовленнєві кліше та їх роль у діалогічному мовленні
file:///C:/Users/Admin/Downloads/movlennevi-klishe-ta-yih-rol-u-dialogichnomu-movlenni.pdf
37. Вестник Харьковского национального автомобильно-дорожного университета: сб. науч. тр. / глав. ред. В.А. Богомолов. Харьков: ХНАДУ, 2005. Вип. 30. С. 18–20. [Електронний ресурс]. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/movlennevi-klishe-ta-yih-rol-u-dialogichnomu-movlenni>.
38. Шанина О.С. Языковые клише как вид этикетного поведения в медицинском дискурсе. Science and Education a New Dimension. Philology / editor-in-chief Dr. Xénia Vámos. Budapest, 2013. Vol. 4. P. 75–79.
39. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка: учеб. пос. 4-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург: Специальная Литература, 1996. 192 с.
40. Шарманова Н.М. Кліше в українському телепросторі: прагматичний і метакомунікативний вияви. Мовознавство: зб. наук. пр. Київ: Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2012. № 5. С.81-86. сайт. URL: <http://movoznavstvo.org.ua/vsi-nomera-zhurnalu/69-2012-5-veresen-zhovten/420-sharmanova-n-m-klishe-v-ukrajinskomu-teleprostor-i-pragmatichnij-i-metakomunikativnij-viyavi.html>.
41. Шарманова Н.М. Мовне кліше і фразеологічна дилема. Філологічні студії. Вип.6, 2011. С.512-516. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/PhSt_2011_6_75.pdf.

42. Янчевська В.Ю Класифікація мовних кліше за семантичними ознаками (на матеріалі газет “День” та “Кримська світлиця”). Вісник Запорізького національного університету. Серія: Філологічні науки: зб. наук. пр. / гол.ред. П.І. Білоусенко. Запоріжжя : ЗНУ, 2009. № 2. С. 178–187.
43. Baider F. Cultural Stereotypes and Linguistic Clichés: Their Usefulness in Intercultural Competency. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education (IJCDSE)*. 2013. Vol. 4. Issue 2. P. 1166–1171.
44. Cresswell J. *The Penguin Book of Cliches*. Penguin Reference Books: Published by Penguin Books Ltd. 2000. 296 p.
45. Garipov R.K., Garipova A.R Corpus linguistics and some causes of semantic changes in cliché: сайт. URL : <http://www.sworld.com.ua/konfer30/273.pdf>.
46. Haberer A. A defense of the cliché. *Journal of English Studies*. Vol. 5 (2005-2006). P. 139–153.
47. Haigh R. *Legal English* [Electronic resource]. 2018. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Legal_English.html?id=6WJgDwAAQBAJ&redir_esc=y.
48. Kübler Sandra, and Zinsmeister Heike. *Corpus Linguistics and Linguistically Annotated Corpora*. Bloomsbury, 2015.
49. Lakoff G., Johnsen M. *Metaphors we live by*. London: The University of Chicago press. 2003. 256 p.
50. Partridge E. *A dictionary of clichés: with an introductory essay*. London and Boston: Routledge and Kegan Paul, 1978. 261 p.
51. Riley A. *The meaning of Words in English Legal Texts: Mastering the Vocabulary of the Law – A Legal Task*. Law teacher. London: Sweet and Maxwell, 1995.
52. Roelcke T. Zur Gliederung von Fachsprache und Fachkommunikation. *Fachsprache* 2014. № 3-4. S. 154-178.

53. Sadovska M.I. Syntactical peculiarities of English and Ukrainian legal terms. [Electronic resource]. 2016. P.56-62. URL: <http://visnyk.fl.kpi.ua/article/view/73913/74176>.
54. Veale T. The Soul of a New Cliché: Conventions and Meta-Conventions in the Creative Linguistic Variation of Familiar Forms. URL: <http://haddock.ucd.ie/Papers/Veale%20Turing%20100.pdf>.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **OD** – Oxford phrasal verbs dictionary: Dictionary for learners of English. Oxford University Press NY, 2001. 378 p.
2. **LD** – Legal Dictionary.
URL:<https://dictionary.law.com/Default.aspx?searched=to%20bear%20in%20mind&type=1>

**СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ
ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**

1. **BL1** – Business Law I Essentials. Rice University: OpenStax, 2019. 179 p.
2. **LII** – Legal Information Institute. URL:
https://www.law.cornell.edu/lii/get_the_law.
3. **LIL** – Mason C., Atkins R. The Lawyer’s English Language Coursebook, 2007.
4. **LTV** – Language training on the vocabulary of judicial cooperation in criminal matters, 2012.

**Таблиця А.3.1 – Приклади мовних кліше в підмові юриспруденції
(202 позиції)**

№	Оригінал	Переклад	Використаний прийом
1	abatement of action	призупинення позову	заміна, калькування
2	aberration from the truth	відхилення від правди /істини	калькування
3	abiding place	місце проживання	заміна
4	abnormally dangerous activity standard	стандарт аномально небезпечної діяльності	перестановка
5	abolition of capital punishment	відміна смертної кари	калькування
6	absence without leave	самовільна відлучка	заміна, перестановка
7	absolute necessity	крайня потреба	заміна, калькування
8	absolute pardon	повне помилування	калькування
9	absolute proof	безперечні докази	калькування
10	abuse of authority	зловживання владою	калькування
11	abuse of office	зловживання службовим становищем	додавання
12	abuse of power	зловживання владою	калькування
13	accepted truth	загальновідома істина	заміна, калькування
14	accidental coincidence	випадковий збіг обставин	додавання, калькування
15	according to all accounts	за загальною думкою	заміна
16	act of grace	акт помилування	заміна, калькування
17	act of terrorism	терористичний акт	перестановка
18	acting manager	виконувач обов'язків керівника	додавання
19	actionable issue	спірне питання	заміна, калькування
20	actus reus	склад злочину	експлікація
21	adequate information	достовірна інформація	заміна, калькування

22	administrative functions	адміністративні обов'язки	заміна, калькування
23	administrative responsibility	адміністративна відповідальність	калькування
24	admission of guilt	визнання провини	калькування
25	agreed decision	узгоджене рішення	калькування
26	airtight argument	неспростовний доказ	заміна, калькування
27	all things considered	враховуючи все вищесказане	заміна, перестановка
28	alternative dispute resolution	альтернативне врегулювання спорів	перестановка
29	among other things	між іншим	вилучення
30	ancestral acres	спадкові землі	заміна, калькування
31	antitrust legislation	антимонопольне законодавство	калькування
32	apart from	не зважаючи на	додавання
33	appropriate bargaining unit	відповідна одиниця переговорів	перестановка
34	as a rule	як правило	калькування
35	assumption of risk	припущення настання ризику	додавання, калькування
36	at-will employment	працевлаштування за власним бажанням	перестановка, додавання
37	barbaric/barbarous act	акт вандалізму	перестановка, заміна
38	a bare bones award	просте оголошення рішення без роз'яснень	заміна, додавання
39	bars to extradition	заборона на екстрадицію	заміна, калькування
40	baseball arbitration	арбітраж остаточної пропозиції	заміна, додавання
41	basic argument	головний аргумент	заміна, калькування
42	binding arbitration	обов'язковий арбітраж	заміна, калькування
43	burden of proof	тягар доведення	заміна
44	but one mustn't lose sight of the fact that...	не можна не звернути уваги на той факт, що...	заміна, додавання
45	capital punishment	смертна кара	заміна,

			калькування
46	chapter of accidents	збіг обставин	заміна
47	class action lawsuit	колективний позов	заміна, додавання
48	commercial reasonableness	комерційна обґрунтованість	калькування
49	common-carrier delivery contract	договір доставки із звичайним перевізником	перестановка, додавання
50	conditional sales contract	умовний договір купівлі-продажу	перестановка, додавання
51	contributory negligence	сприяння недбалості	калькування
52	covert investigation	таємне розслідування	заміна, калькування
53	crime fighting	боротьба зі злочинністю	перестановка
54	criminal liability	кримінальна відповідальність	калькування
55	declare as a witness	заявити в якості свідка	додавання
56	de facto marriage	цивільний шлюб	заміна, калькування
57	defaulter	порушник дисципліни	додавання
58	a duty to aid	обов'язок допомагати	калькування
59	duty of care	обов'язок піклуватися	калькування
60	duty of disclosure	обов'язок розкриття інформації	додавання
61	dyadic negotiation	двосторонні переговори	калькування
62	entering into contract	укладання договору	заміна, калькування
63	executing state	стан виконання	перестановка
64	false accusation	хибне звинувачення	калькування
65	family status	сімейний статус	калькування
66	fired on-the-spot	негайне звільнення	заміна
67	forced-arbitration clauses	примусові арбітражні застереження	заміна, калькування
68	foreseeable probability of harm	передбачувана ймовірність заподіяння шкоди	заміна, додавання
69	for your guidance	до вашого відома	заміна
70	for your information	до вашого відома	заміна
71	freedom of speech	свобода слова	заміна, калькування

72	the giving of testimony on oath	надання показань під присягою	заміна, калькування
73	goods-in-bailment contract	договір передачі товару під заставу	заміна, додавання
74	grant of authority	надання повноважень	заміна, калькування
75	grievance procedure	процедура розгляду скарг	заміна, додавання
76	gross misdemeanor	грубий проступок	калькування
77	groundless accusation	безпідставне обвинувачення	калькування
78	group negotiation	групові переговори	калькування
79	having regard to	беручи до уваги	заміна, додавання
80	highly confidential	суворо конфіденційний	заміна, калькування
81	hostile work environment	вороже робоче середовище	калькування
82	identity theft	крадіжка особистих даних	заміна, додавання, перестановка
83	in accord with smth	відповідно до	заміна, калькування
84	in accordance with law	відповідно до закону	калькування
85	in case	у випадку	калькування
86	in comparison with	у порівнянні з	калькування
87	in consideration of	беручи до уваги	заміна
88	illicit traffic	незаконний рух	заміна, калькування
89	infringer of the law	порушник закону	калькування
90	insider trading	внутрішня торгівля	калькування
91	invasion of privacy	порушення приватності	заміна, калькування
92	in view of the aforesaid	у зв'язку з викладеним вище	додавання
93	issuing state	держава, що видає	перестановка
94	it's rather questionable that...	досить сумнівно, що...	заміна
95	joint estate	спільна власність	заміна, калькування
96	joint investigation teams	спільні слідчі групи	заміна, калькування
97	law-enforcement agency	правоохоронні органи	заміна,

			калькування
98	malicious prosecution	зловмисне переслідування	калькування
99	material nonpublic information	інсайдерська інформація	вилучення
100	maternity leave	декретна відпустка	заміна, калькування
101	mental incapacity	психічна непрацездатність	калькування
102	mens rea	злочинний умисел	експлікація
103	minor breach	незначне порушення	калькування
104	mirror-image rule	правило абсолютного прийняття умов	заміна, додавання, перестановка
105	money launderin	відмивання грошей	перестановка
106	mutual agreement	взаємна згода	калькування
107	mutual legal assistance	взаємна правова допомога	калькування
108	naked restraints	жорсткі обмеження конкуренції	заміна, додавання
109	obiter dictum	між іншим	експлікація
110	officer of the court	судовий виконавець	перестановка
111	on the hypothesis that	припустивши, що	заміна, калькування
112	outcome goals	кінцеві цілі	калькування
113	output contracts	контракти на випуск продукції	перестановка, додавання
114	party in breach	сторона, яка порушила правила	додавання
115	peppercorn rent	номінальна орендна плата	заміна, додавання
116	person sued in a law-suit	особа, пред'явлена до суду за позовом	заміна
117	placement service	служба зайнятості	заміна, перестановка
118	pleading a case	розгляд справи	заміна
119	police station	відділок поліції	перестановка
120	Ponzi schemes	Схеми «фінансових пірамід»	експлікація
121	pre-arranged trading plans	попередньо організовані торговельні плани	калькування

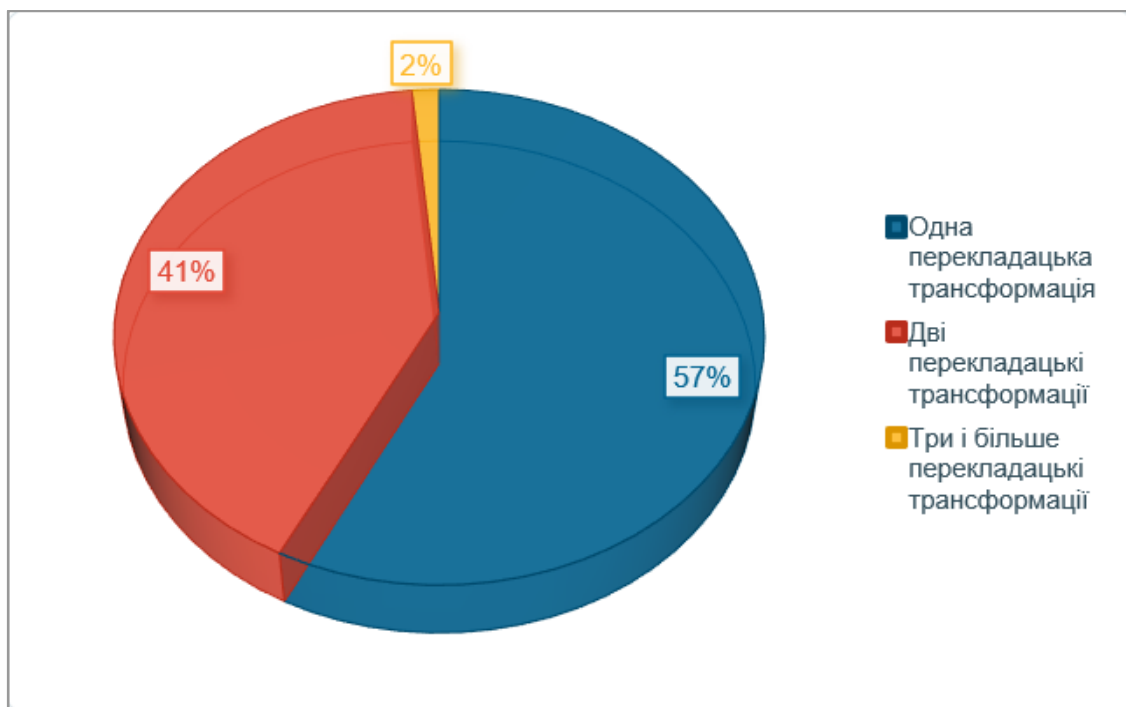
122	prima facie	на перший погляд	експлікація
123	privilege against self-incrimination	привілей проти самозвинувачення	калькування
124	protection of ethnic minorities	захист національних меншин	калькування
125	put-up affair	сфабрикована справа	заміна, калькування
126	quid pro quo	послуга за послугу, обмін товарами та послугами	експлікація
127	racketeering activities	рекетська діяльність	калькування
128	reasonable standard of care	належний рівень догляду	заміна, калькування
129	reasonableness test of reliance	належна перевірка надійності	заміна, калькування
130	reasonably foreseeable	розумно передбачуваний	калькування
131	res ipsa loquitur	Говорить саме за себе	експлікація
132	residential address	адреса місця проживання	заміна, перестановка
133	residence permit	вид на проживання	заміна, перестановка
134	requirements contracts	вимоги договорів	калькування
135	rigid adherence to rule	чітке дотримання правила	заміна, калькування
136	search and seizure	обшук і вилучення	калькування
137	search warrants	ордер на обшук	перестановка
138	securities regulation	регулювання ринку цінних паперів	перестановка, додавання
139	sexual harassment	сексуальні домагання	калькування
140	show of hands	голосування піднятими руками	заміна, додавання
141	sick pay	оплата лікарняних	заміна, перестановка
142	sole practitioner	практикуючий адвокат	заміна, калькування
143	speciality rule	правило спеціальності	перестановка
144	statute of limitations	термін давності	заміна
145	straw man	підставна особа	заміна
146	strict liability	сувора відповідальність	калькування
147	a strict time limit	суворе обмеження часу	перестановка
148	strictly speaking	суворо кажучи	калькування

149	suspended sentence	умовний вирок	заміна
150	to abandon an application	скасувати заявку	заміна, калькування
151	to abrogate a law	відмінити закон	калькування
152	to absorb interest	отримувати вигоду	заміна
153	to accept an offer	прийняти пропозицію	калькування
154	to accrue benefits	отримувати вигоду	заміна, калькування
155	to adjudge to jail	винести судове рішення	заміна, додавання
156	to administer a rebuke	винести догану	калькування
157	to administer justice	чинити правосуддя	калькування
158	to administer the oath	приводити до присяги	заміна, калькування
159	to adopt a decision	приймати рішення	заміна, калькування
160	to adopt a resolution	ухвалити резолюцію	калькування
161	to adopt a suggestion	прийняти пропозицію	калькування
162	to advance an argument	наводити докази	заміна, калькування
163	to affirm a judgment	виносити вирок	заміна
164	to afford an opportunity	надавати можливість	калькування
165	to agree to terms	погоджуватись з умовами	калькування
166	to be at an advantage	мати перевагу	заміна, калькування
167	to bear evidence	надавати докази	заміна, калькування
168	to bear in mind	мати на увазі	заміна, калькування
169	to break an agreement	розірвати угоду	калькування
170	to call to account (for)	привести до відповідальності	заміна
171	to carry on conversation	вести перемовини	заміна
172	to come into question	підлягати обговоренню	заміна
173	to come to accord	досягти домовленості	заміна
174	to commit a crime	вчинити злочин	калькування
175	to conclude an agreement	укладати договір	заміна, калькування
176	to deal with a problem	вирішувати проблему	заміна, калькування
177	to deal with a question	висвітлити питання	заміна,

			калькування
178	to deliver on agreement	виконувати зобов'язання	заміна, калькування
179	to impose a penalty	накласти стягнення	калькування
180	to enter into negotiations	вступити у переговори	заміна, калькування
181	to express agreement	дійти згоди	заміна
182	to hand down a judgment	винести вирок	заміна, вилучення
183	to honor a contract	виконувати умови договору	заміна, вилучення
184	to keep to rules	дотримуватися правил	калькування
185	to keep up-to-date with the law	бути в курсі чинного законодавства	заміна, додавання
186	to pass resolution	ухвалити постанову	заміна
187	to suffer a loss	зазнати збитків	заміна
188	transfer of sentenced persons	передача засуджених осіб	вилучення
189	trespass to the person	посягання на особу	заміна
190	under duress	під примусом	калькування
191	unfair dismissal	несправедливе звільнення	калькування
192	union security agreement	угода про захист профспілки	заміна, перестановка
193	unsolicited commercial email	небажана комерційна електронна пошта (спам)	додавання, калькування
194	voluntary arbitration	добровільний арбітраж	калькування
195	voluntary intoxication	добровільна інтоксикація	калькування
196	warranty against infringement	гарантія від порушення прав інтелектуальної власності	заміна, додавання
197	warranty of fitness for normal use	гарантія придатності до нормального використання	заміна, калькування
198	warranty of merchantability	гарантія товарної придатності	додавання
199	white collar crimes	білокомірцева злочинність	перестановка
200	writ of summons	судова повістка про виклик	заміна, додавання

201	yellow-dog contracts	угода між роботодавцем і працівником, в якій працівник погоджується не бути членом профспілки як одна з умов працевлаштування	заміна, додавання, перестановка
202	zero-sum negotiation	безперспективні переговори	заміна, калькування

Діаграма В.3.1 – Наявність перекладацьких трансформацій

Діаграма В.3.2 – Застосовані види перекладацьких трансформацій

